

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

צאת השבת	כניסת השבת	
18:14	17:01	ירושלים
18:16	17:19	תל אביב
18:15	17:18	חיפה
18:17	17:22	באר שבע

פרשה זו עוסקת במניין בני ישראל באמצעות מחצית השקל; הכנת שמן המשחה והקטורת; בחירת בצלאל ע"י ה' כאחראי על מלאכת המשכן; חיוב שמירת שבת; חטא העגל, שבירת הלוחות בירידת משה מן ההר, הריגת החוטאים, יציאת משה ממחנה ישראל, בקשת סליחה לעם על ידי משה וגילוי י"ג מידות של רחמים על ידי הבורא; איסור חרישה וקצירה בערב ומוצאי שביעית; מצוות ראייה בג' רגלים ופרטי דיניהם; איסור בשר וחלב; ציווי כתיבת התורה¹; לימוד התורה לעם על ידי משה.

בפרשה זו תשע מצוות

ארבע מצוות עשה: מחצית השקל, קידוש ידיים ורגליים, משיחת כהן גדול בשמן המשחה ושבתה מעבודת הקרקע בשנת השמיטה.

וחמש מצוות לא תעשה: סיכה בשמן המשחה לזר, עשיית שמן המשחה לשימוש אישי, עשיית הקטורת לשימוש אישי, הנאה מתקרובת עבודה זרה ואכילת בשר וחלב.

הפרשה פותחת בהגדרת דרך מניין העם² באמצעות חיוב הבאת מחצית השקל על ידי כל איש מעל גיל עשרים.

הקב"ה מצווה על הכנת כיוור נחושת שישמש לטהרה הנצרכת קודם כניסת אהרון ובניו לשרת, ומיקומו בין מזבח הנחושת לבין המשכן. משה מצווה על אופן הכנת שמן המשחה - אשר במשיחתו יקדשו המשכן, כליו, בגדי הכוהנים ואהרון ובניו - על איסור סיכת זר³ בשמן זה, ואיסור הכנת⁴ שמן "במתכונתו" לשימוש עצמי. הוא מצווה על אופן הכנת קטורת הסמים שתקטר על מזבח הזהב שנמצא לפני קודש הקודשים, ועל איסור הכנה⁵ במתכונתה לשימוש עצמי.

הקב"ה מודיע למשה על בחירת בצלאל בן אורי אותו "אמלא רוח חכמה" כאחראי על מלאכת הקמת המשכן, ויחד עימו יעבוד אהליאב בן אחיסמך משבט דן ו"חכמי לב" נוספים. הם יעשו את המשכן, כליו, בגדי הכוהנים, שמן המשחה וקטורת הסמים.

הקב"ה מצווה את משה ללמד את העם על חיוב שמירת השבת⁶ והגדרתה כ'אות' בין הקב"ה לעם ישראל, אזהרת מיתה למחלליה, וקריאתה "שבת שבתון"⁸ - ממנה למדים על איסור מלאכה גמור. עם סיום לימוד התורה למשה⁹, מוסר לו הקב"ה את לוחות הברית.

"וירא העם כי בושש¹⁰ משה לרדת מן ההר" וחושש שמת. ה'ערב רב' פונה לאהרון בבקשה: "עשה לנו אלוהים" שיראה לנו את הדרך. לבקשתו של אהרון, מקבץ העם זהב בכמות גדולה תוך זמן קצר והוא משליך הכל לתוך האש, משם יוצא

¹ ואיסור כתיבת תורה שבעל פה

² רש"י (ל, יב) מבאר שהטעם הוא משום חשש לעין הרע, וכפי שהיה במניין העם בימי דוד.

³ רש"י (שם, לג) מבאר ש'זר' בא למעט כל שאינו צורך כהונה ומלכות (שגם את המלכים משחו).

⁴ אך שמן שכבר נעשה באיסור לשימוש עצמי, מותר לסוך בו (רש"י (שם, לב) על פי הגמרא בכריתות ה.).

⁵ מרש"י (שם, לח) נראה שבעשה קטורת על מנת להריח, קיים איסור הנאה (על פניו, גם לעושה וגם לאחרים), אך מותר לעשות קטורת על מנת למכור לאחרים.

⁶ סימכות החיוב למלאכת המשכן באה ללמד שמלאכת הקמת המשכן איננה דוחה שבת. דבר זה נלמד מנוסח הפסוק: "אך את שבתותי תשמרו" - המילה אך באה למעט ולומר כי כל מה שציווה ה' בעשיית המשכן, הוא מלבד ביום השבת. מכך למדו חכמים את רשימת הפעולות האסורות בשבת - כל מה שנצרך למלאכת המשכן.

⁷ האבן עזרא (לא, טז) מבאר שחלק משמירת השבת היא שמירת ימי השבוע, שלא ישכח מתי שבת (לפני 'שיר של יום' או אומרים: "היום יום ... בשבת ובכך זוכרים את יום השבת - יש דעות שראוי להקפיד לומר זאת גם במועדים בהם לא אומרים 'שיר' של אותו יום בשבוע, אך עדיין יאמר אדם 'היום יום... בשבת').

⁸ אך בשאר החגים (מלבד יום הכיפורים) שלא נאמרה כפילות זו, מותרת עשיית מלאכה לצורך הכנת מאכל.

⁹ ספר החינוך מבאר בהקדמתו כי טעם לימוד התורה למשה במשך ארבעים יום - למרות שיכול היה הקב"ה ללמדו ברגע אחד - בא ללמדנו שלימוד התורה צריך להיות במתינות (אדם שמציב לעצמו יעד שאפתני בלימוד התורה, עלול להישרב כאשר לא יצליח).

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

עגל זהב¹¹ עליו מכריזים ההמון: "אלה אלוהיך¹² ישראל". למחרת משכימים בני ישראל לחגוג, וחוטאים בנוסף בגילוי עריות. "ויאמר ה' אל משה לך רד כי שיחת עמך¹³ אשר העלית מארץ מצרים". הקב"ה מבקש לכלות את העם ומשה מנסה לרצותו באומרו: "למה ה' יחרה אפך בעמך".¹⁴ הוא ממשיך ואומר: "למה יאמרו מצרים לאמור ברעה הוציאם על מנת לכלותם. משה מבקש מה' שיחיו העם בזכות שלושת האבות¹⁵ והקב"ה שב ממחשבתו.

משה יורד מן ההר, ולדבריו של יהושע: "קול מלחמה במחנה" עונה משה כי זה: "קול ענות¹⁶ חלושה". כאשר רואה משה את העגל ואת המחולות, זורק את הלוחות והן נשברות. הוא שורף את העגל וטוחן את האפר, אותו הוא מכניס למים ומשקה מהם את בני ישראל. משה פונה לאהרון ומבקש לדעת מה עבר עד שהוזקק ליצור עגל. אהרון מציין את היות העם 'רע' ואת התלהבותו לתרום זהב, ואת זריקת הזהב לאש לפי תומו. לקריאתו של משה: "מי לה' אלי" מתקבצים בני שבט לוי, להם הוא מורה: "...שימו איש חרבו על ירכו... והרגו איש את אחיו" - שלושת אלפי איש שעבדו לעגל.¹⁷ לאחר מכן מביא ה' מגפה בה מתים גם אלו שרק נקהלו והביאו זהב לעגל.¹⁸

משה מודיע כי ניסה לבקש מחילה מאת ה', ומאשים את הקב"ה שנתן להם רוב זהב. הוא מבקש מה' שאם לא יסלח לבני ישראל: "מחני נא מספרך". הקב"ה עונה: "כי אשר חטא לי אמחנו מספרי".¹⁹ ה' מודיע למשה כי מעתה יוליך מלאך את העם,²⁰ והוא זה שיכניסם לארץ ישראל. וכי בכל פורענות שתבוא בעתיד יש חלק שבא מחמת חטא העגל. העם מתאבל על שינוי ההנהגה, ומשה מודיע להם בציווי ה' על מחשבתו להשמידם ודורש מהם: "הורד עדיך²¹ מעליך".²²

משה נוטה את אוהלו מחוץ למחנה: "והיה כל מבקש ה'²³ יצא אל אוהל מועד". העם רואה את עמוד הענן חונה מול אוהל משה ואת דיבורם: "כאשר ידבר איש אל רעהו". משה חוזר בכל פעם למחנה בכדי ללמד את הזקנים מה שלמד, ויהושע: "לא ימיש מתוך האוהל". משה פונה לה' ואומר כי אם אכן מצא חן בעיניו: "הודיעני נא את דרכך". הקב"ה עונה כי יחזור להנהיג את העם, ומשה מבקש שיראה לו שמצא חן בעיניו, בכך שלא תשרה שכינה על אומות העולם. משה שב ומבקש מאת ה': "הראני נא את כבודך" והקב"ה עונה לו: "כי לא יראני האדם וחי", אך מודיעו כי יוכל לעמוד בשקע בתוך ההר,²⁴ ולראות את 'אחוריו'.^{25, 26}

¹⁰ אונקלוס (לב, א) מתרגם 'אחור', לשון עיכוב. רש"י מביא פירוש נוסף: בא שש, כלומר הגיעה חצות היום וטרם ירד משה. טעותם הייתה שחישבו את יום עלייתו כחלק ממנין הארבעים.

¹¹ השפתי חכמים (שם, ד) מביא שבזמן השעבוד הוכנסו תינוקות ישראל לתוך יציקות הקירות. באחד הימים ביקש משה להוציא תינוק בשם מיכה, למרות סירוב הקב"ה שאמר כי עלול לצאת מכן נזק. מיכה, הילד שהציל, הלך אחרי משה לכל מקום. כאשר הלך משה להוציא את ארון יוסף מתוך היאור (שם שיקעו המצרים את גופתו בתוך ארון נחושת, כדי שביא להם ברכה בהימצאותו), זרק קלף עליו כתב: "עלה שור". מיכה לקח איתו את הקלף, וכעת זרק אותו לתוך האש.

¹² רש"י (שם, שם) מדגיש כי מהלשון 'אלוהיך' ולא 'אלוהינו' מוכח שלא היו אלו מבני ישראל, אלא אותו 'ערב רב' שעלה עמהם, והוא זה שיזם את עשיית העגל והטעה אחריו את העם.

¹³ 'עמך', ולא 'עמי'. שהיה זה 'ערב רב' שגייר משה והעלה ממצרים בלא לשאול את ה' (רש"י שם, ז).

¹⁴ כלומר אין דרך להיפגע ולקעוס אלא על אדם הנמצא באותה רמה שלך, אך לא על ילד קטן שאומר לך דבר לא מכבד.

¹⁵ הספורנו (שם, יא) מבאר ששאלת משה היא על העם שלא חטא, מדוע יענש.

¹⁶ פטור משריפה בזכות אברהם שנכנס לכבשן האש, פטור מהרג בזכות יצחק שפשט צווארו בעת העקידה ופטור מגלות בזכות יעקב שירד למצרים.

¹⁷ חרופין המענים את הנפש (רש"י שם, יח).

¹⁸ ה'אור החיים' (שם, לה) מבאר כי סיבת מיתתם הייתה בשל העובדה שהכשילו את אהרון בעשיית העגל.

¹⁹ רמב"ן שם, שם

²⁰ הרמב"ם בעיקרים (עיקר יא) מסביר כי תוצאת החטא אינה עונש, אלא תוצאה של ריחוק מהקב"ה שנוצרה בעשיית החטא (לעומת קרבה הבאה כתוצאה מעשיית מצווה). אם כן, אין מקום להיענש במקום אדם אחר, כי העונש כבר קורה מאליה (זה לא כמו קנס שניתן לשלם תחת אדם אחר, אלא דומה לעבירה של רציחה לדוגמה, שלא ייתן שופט לאדם לשבת במאסר תחת חברו הרוצח).

²¹ הקב"ה מעוניין למנוע מציאות בה חטא העם, והוא בכעסו יכלה אותם.

²² הכתרים שקבלו במתן תורה (דעת זקנים לג, ה).

²³ הרמב"ן מבאר, שבזמן מתן תורה חגר להם הקב"ה כלי מלחמה להגן עליהם מפני מלאך המוות (רש"י ע"פ שמות רבה, מה, ב), וכעת הסכימו לוותר על כך ולהסתכן במיתה כעונש על חטא העגל.

²⁴ א) כל הרוצה ללמוד. ב) המלאכים היו אומרים ששכינה נמצאת באוהלו של משה.

²⁵ לג, כא

²⁶ משה רצה לראות את העולם מנקודת מבט של ה' - לדעת מראש את העתיד להתרחש, וה' אפשר לו להבין רק לאחר מעשה מדוע קרה כל דבר.

²⁷ באותה הזדמנות ה' מורה לו כי גם אם תסתיים בעתיד 'זכות אבות', עדיין יוכלו בני ישראל לעורר רחמיו באמירת "ג מידות של רחמים. אמנם, הוא יוכל לבחור בכל פעם האם להיענות ולתת להם את מבוקשם (רש"י שם, ט).

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

הקב"ה מצווה להכין לוחות שניות²⁷ ומורה לו לעלות להר ללא פרסום²⁸ לארבעים יום נוספים. בהר, מגלה לו הקב"ה את "ג מידותיו אותם יקראו העם בזמן שזקוקים לרחמים. משה מודה לה' ומבקש ממנו לאור מידותיו המיוחדות, שיחזור להיות בקרב העם ושלא ישרה שכינתו על אומות העולם.²⁹ הוא מוסיף ומצווה על היבדלות ישראל מאומות העולם בכדי שלא תשרה שכינתו עליהם, ומזהיר מידידות עם יושבי הארץ העלולה להביא לנישואי תערובת ובעקבותיהם עבודה זרה.³⁰

ה' מצווה על אכילת מצות בחג הפסח³¹ ועל פדיון פטר (בכור) חמור. "ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשב, בחריש ובקציר תשב".³² הוא מצווה על הגעה לבית ה' שלושה פעמים בשנה³⁴ - תוך התחייבות שלא יגנבו דבר מביתו של עולה הרגל. הוא מורה על איסור שחיטת קרבן הפסח בזמן שנמצא חמץ ביד: השוחט, זורק הדם או אחד מבני החבורה שנמנו על הפסח, ועל איסור הותרה מן הקרבן. הוא מורה על איסור אכילת בשר וחלב,³⁵ ומצווה את משה לכתוב את כל דברי התורה (אך לא את התורה שבעל פה). משה פונה ללמד את העם כל מה שלמד.³⁶

לסיום מתואר כי קרן עור פניו של משה,³⁷ והדבר מנע מהעם להביט בפניו³⁸ - לכן לבש מסווה על פניו מלבד בזמן שדבר איתם.³⁹

חידות לפרשת כי תשא

1. מה בין בגדי הקודש לבגדי השרד (לא, י)
2. מניין שצריך לנוח טוב בשבת? (שם, טו)
3. היכן מצינו כתר בפרשה? (לג, ד)
- איזו אומה משבעת עמי כנען לא גורשה על ידי בני
4. ישראל, ומדוע? (לג, ב)
5. מה גרם למשה להתעשר? (לד, א)

לקבלת העלון כתבו לי yaakovkatz1989@gmail.com

להצטרפות לקבוצת הוואטסאפ שלחו הודעה

0532547332

או לחצו כאן

²⁷ מאחר והוא זה ששבר (רש"י לד, א).

²⁸ אמר כי סיבת שבירת הלוחות הייתה עין הרע כתוצאה ממתן תורה בקולות ובלפידים (רש"י שם, ג).

²⁹ רש"י (שם, ט)

³⁰ רש"י (על פי שפתי חכמים שם, טו) מדייק שעצם החברות והאכילה המשותפת עם עמי הארץ, נחשבת כאילו עבד עבודה זרה.

³¹ בעל הטורים (שם, יח) מבאר שטעם סמיכות פרשת פסח לאיסור עבודה זרה, מלמד שעבודה זרה אסורה בהנאה כמו חמץ בפסח.

³² רש"י (שם, כא) מביא שתי ביאורים:

(א) חריש של ערב שנת השמיטה שנכנס, כלומר משפיע על שנת השמיטה, וקציר של מוצאי שמיטה - שמתבצע ביבול שצמח בשמיטה.

(ב) ללמד שקציר האסור בשבת הוא רק זה שעושה לעצמו - כמו חריש, אך קציר מצווה של קורבן העומר מותר בשבת.

³³ הספורנו (שם, שם) מבאר שההצלחה הכלכלית בכל השבוע תלויה בכך שאדם שובת ממלאכתו ביום השבת, וכן הצלחתו בשש שנות מלאכה מותנית בהשבתת שדהו בשנת השמיטה.

³⁴ קיימת מצווה להביא קרבן עולה בעת הגעה לבית המקדש (שם, כ).

³⁵ מאחר ולשון הפסוק: "לא תבשל גדי בחלב אימו" ולא פירט הפסוק "גדי עיזים", לומדים שמדובר בכל בעלי החיים היונקים.

³⁶ משה לימד את התורה ארבע פעמים: (א) את אהרון; (ב) את אלעזר ואיתמר, כאשר אהרון יושב בצד; (ג) את הזקנים, כאשר אלעזר ואיתמר יושבים בצד; (ד) את כל העם, כאשר הזקנים יושבים בצד.

³⁷ אור החיים (שם, כט) מבאר על פי המדרש שמשארית הדיו שכתב ה' את התורה, שם על פניו.

³⁸ דבר זה מדגיש את פחיתות דרגתם של בני ישראל לאחר החטא. שכן לפניו כלו לקחת חלק במעמד של התגלות אלוקית, וכעת לא יכולים להביט בפניו.

³⁹ הספורנו (שם, לג) כותב שזה משום הצורך: והיו עיניך רואות את מוריך.